

## YAKUN ASLIDA BOSHLANISH NUQTASIDIR

**Istamova Sabrina**

*Alisher Navo'i nomidagi Toshkent davlat  
o'zbek tili va adabiyoti universitrtining  
tarjima nazariyasi va amaliyoti fakulteti  
4-bosqich talabasi.*

[Istamovasabrina26@gmail.com](mailto:Istamovasabrina26@gmail.com)

**Annotatsiya:** Ushbu maqola inson orzularining zulmat bilan to'qnashuvi, muhabbat, boylik va taqdir o'rtasidagi keskin ziddiyatni yoritadi. "Tun Zulmati" — inson ruhiyatining eng yashirin burchaklarini ochib beruvchi, muhabbat va ambitsiyaning so'nmas zulmatga aylanib ketishini tasvirlagan hayratlanarli psixologik roman. Asar bosh qahramoni Maykl Rojers — oddiy ishchi tabaqadan chiqqan, ammo katta orzulari bilan yashovchi yigitning harakatlari va undan keyingi holatlar ochib berilgan.

**Kalit so'zlar:** dedektiv roman, muhabbat va ambitsiya, manfaatparast qarindoshlar, sirli syujet, intiho va ibtido

**Abstract:** This article discusses the confrontation between human aspirations and inner darkness, highlighting the complex interplay of love, wealth, and fate. Agatha Christie's "**Endless Night**" stands out as a profound psychological novel that delves into the hidden depths of the human psyche, illustrating how love and ambition may gradually transform into an unending night of despair. The narrative centers on Michael Rogers, a man of humble origins whose lofty dreams and choices ultimately lead him toward psychological and moral downfall. Through this character, the novel explores the destructive potential of desire, obsession, and illusion within the human soul.

**Keywords:** *detective novel, love and ambition, materialistic relatives, mysterious plot, beginning and end*

Agata Kristining *Endless Night* (“Tun Zulmati”) asarini o‘qish, xuddi dastlab go‘zal va osoyishtalikka boshlaydi, biroq asta-sekin insonni chiqib bo‘lmas dahshatli tushga olib kiradigan orzular olamiga qadam qo‘yishdek tuyuladi. 1967-yilda nashr etilgan ushbu mustaqil detektiv roman muallifning an‘anaviy “kim qotil?” uslubidan chetga chiqib, muhabbat, orzu, ambitsiya va yashirin zulmatni o‘zida mujassam etgan dahshatli psixologik hikoyani yaratadi. Asar voqealari ishchi tabaqadan chiqqan, biroq ulkan orzulari bilan yashovchi Maykl Rojersning ichki olami va tili orqali bayon qilinadi. Bu hikoya o‘quvchini o‘ziga tortgan holda, romantika va xavfning nozik uyg‘unligini taqdim etadi hamda inson ruhiyatidagi murakkabliklarni chuqur tahlil qilishga undaydi.

Asarning boshlanishidagi hikmatli ya’ni **“Yo‘lingning intihosi ibtidosi bilan belgilab qo‘yilgan.....”** (*In my end is my beginning*) so‘z bir qarashda sirli nimadir bordek tuyuladi, ham insonni o‘ylashga majbur etadi, T.S. Eliotning ijodi, ayniqsa uning “Four Quartets” turkumiga kiruvchi *“Little Gidding”* (1942) asari, vaqt, mavjudlik va insoniy tajribaning siklik mohiyatini chuqur falsafiy talqin etadi. Ushbu asarda Eliot “boshlanish” va “yakun” o‘rtasidagi chegarani nisbiy tushuncha sifatida ko‘rsatadi. Shoirning mashhur satrlari — *“What we call the beginning is often the end. And to make an end is to make a beginning. The end is where we start from”* — hayotning abadiy davom etuvchi tsiklik harakati haqida falsafiy mushohada sifatida qaraladi (Eliot, 1942).

Eliotning fikricha, inson hayotidagi “yakun” tushunchasi hech qachon mutlaq emas; u yangi jarayonning boshlanish nuqtasidir. Bu g‘oya she’riy va falsafiy jihatdan sikl (cycle) tushunchasiga asoslanadi. Har bir voqea, jumla yoki hayotiy bosqich bir vaqtning o‘zida tugash va boshlanish nuqtasi sifatida namoyon bo‘ladi: *“Every phrase and every sentence is an end and a beginning; every poem an*

*epitaph*” (Eliot, 1942). Bu yerda “epitafiya” tushunchasi nafaqat yakun, balki yangi ma’no va anglash jarayonining boshlanishini ham ifodalaydi.

Falsafiy jihatdan olganda, Eliotning bu qarashlari ekzistensializm va spiralsimon vaqt konsepsiyalari bilan hamohangdir. Inson o’z tajribasini yakunlar orqali qayta baholaydi, va shu tarzda har bir “yakun” yangi “boshlanish” uchun asos bo’lib xizmat qiladi. Shu sababli, Eliotning she’riyatida “yakun” va “boshlanish” dialektik qarama-qarshilik sifatida emas, balki uzluksiz jarayon sifatida talqin etiladi.

Mazkur g’oya boshqa adabiy manbalarda ham aks etgan. Masalan, Seneka yozganidek, *“Every new beginning comes from some other beginning’s end”*, bu fikr Eliotning falsafiy qarashlariga uyg’unlikda yangraydi. Shuningdek, zamonaviy tafakkurda ham yakunlarning ijobiy ma’noda qayta tug’ilish imkoniyati sifatida talqin etilishi (masalan, Green, 2012) ushbu konsepsiyaning davomiyligini ko’rsatadi.

T.S. Eliotning “Little Gidding” asaridagi “boshlanish va yakun” konsepsiyasi inson hayotining murakkab, ammo go’zal siklik tabiati haqida chuqur falsafiy o’ylar uyg’otadi. Shoirning fikricha, hayotdagi har bir yakun — yangi ma’nolar, yangi tajribalar va yangi boshlanishlar uchun zamin yaratadi. Shu tarzda, Eliotning she’riy falsafasi vaqtning chiziqli emas, balki doimiy aylanma jarayon ekanligini ta’kidlaydi.

Roman boshida Mayk ismli, jozibali, ammo hayotda maqsadsiz yurgan yigit tasodifan *Gipsining yerlari* deb ataluvchi, Angliya qishlog’ida joylashgan, manzarasi chiroyli, ammo afsonalarga ko’ra la’natlangan bir hududga duch keladi. U yerda u boy amerikalik merosxo’r qiz Elli Gudmanga ro’baro’ bo’ladi. Ularning birdan alanga olgan muhabbati go’yo ertakni eslatadi — turli xil olamdagi ikki insonning orzu qilingan mukammal hayotni barpo etish haqidagi tasavvuri. B Ular vaqt o’tib turmush quradilar, o’sha la’natlangan yerga egalik qiladilar va zamonaviy orzular uyi qurishni boshlaydilar. Ammo tashqi osoyishtalik tez orada g’ayritabiiy ogohlantirishlar, sirli mahalliy aholi, g’alati yozuvlar va tobora kuchayib boruvchi noxushlik hissi bilan buziladi. Kristining soddadek tuyulgan, ammo o’ta mahoratli uslubi go’zal manzaralar ortida tobora kuchayib boruvchi zulmatni chizib beradi

Maykning ichki monologi roman rivojini boshqaradi: uning tinimsiz orzulari, boylikka intilishi va Elliga bo'lgan muhabbati o'quvchini chuqur o'yga soladi. Ammo uning jozibador qiyofasi ortida yashirin bir xavf — ochko'zlik, hasad yoki hukmronlik istagi seziladi. Elli esa, mehribon va soddadil ayol sifatida ko'rinadi, biroq hayotiy tajriba yetishmasligi uni ko'r-ko'rona ishonuvchan holatga soladi. Asardagi ikkinchi darajali qahramonlar — manfaatparast qarindoshlar, sadoqatli do'stlar va sirli lo'li ayol — syujetga murakkablik bag'ishlaydi shu bilan birga sirlilikni ham saqlab qoladi, ularning har biri Kristining mahorat bilan yaratilgan jumboq to'plamidagi bir bo'lakdir. *Gipsining yarlari* manzili esa oddiy fon emas, balki o'z taqdiri va irodasiga ega bo'lgan ramziy “qahramon” sifatida namoyon bo'ladi.

Asarning eng ta'sirchan jihati — unda muhabbat va qo'rquv tuyg'ularining birlashishidir. Bu an'anaviy detektiv emas, balki inson ruhiyatining qorong'u tomonlarini asta-sekin ochib beruvchi psixologik drama hisoblanadi. Mayk va Ellining orzu qilgan hayoti istaklar, xiyonat va yashirin sirlar maydoniga aylanadi. Hikoyaning har bir burilish nuqtasi o'quvchiga sovuq shamol yanglig' zarba beradi. Kristi vaqt va nuqtai nazarni o'ynoqi tarzda o'zgartirib, faqat yakunida to'liq ma'no kasb etuvchi ishoralar qoldiradi. Yakuniy sahifalar o'quvchini larzaga soladi va butun asarni qayta tahlil qilishga majbur etadi balki qayta o'qib chiqishga ham undaydi. Qayta o'qir ekansiz, yana olam ma'no olaverasiz. Ba'zi asarlarni takror o'qish insonni charxlaydi.

*Endless Night* — Kristining ijodidagi eng jasoratli tajribalaridan biridir. Bu asarda u Puaro yoki Miss Marpl singari mashhur qahramonlaridan voz kechib, jinoyatdan ko'ra ko'proq insoniy zaiflik va muhabbatning mo'rtligini o'rganadi. Roman o'quvchida chuqur iz qoldirib, ishonch, orzu va baxt izlab, biz ko'rmaslikka urinadigan soya tomonlarini qayta ko'rib chiqishga undaydi. Bu asar o'zining shaxsiy, bezovta qiluvchi va ajralib turuvchi ohangi bilan insoniyat tabiatidagi qorong'ulikni ochib beradi hamda eng yorqin lahzalarda ham zulmat qanchalik yaqin bo'lishi mumkinligini eslatadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**



1. Eliot, T. S. (1942). *Little Gidding*. In *Four Quartets*. London: Faber and Faber.
2. Seneca, L. A. (ca. 65 AD). *Epistulae Morales ad Lucilium*. Rome.
3. Green, J. (2012). *The Fault in Our Stars*. New York: Dutton Books.
4. Moody, A. D. (1979). *Thomas Stearns Eliot: Poet*. Cambridge University Press.
5. Gardner, H. (1949). *The Art of T.S. Eliot*. London: Faber and Faber.
6. Gordon, L. (1998). *T.S. Eliot: An Imperfect Life*. New York: W.W. Norton & Company.